

**HOVEDTREKK I
NMS SIN FILMHISTORIE
FRA 1936 TIL 1966.**

**AV IVAR BARANE
KM VÅREN 1994**

INNHALDSFORTEGNELSE

INNHALDSFORTEGNELSE.....	2
INNLEDNING	2
DEBATTEN FØR KRIGEN:.....	3
HVA MED EN FILMEKSPEDISJON ?.....	4
KRIGEN.....	5
ETTER KRIGEN: PLANER OM EGEN FILMSENTRAL	5
FILMSENTRALEN	6
BRUK AV PROFESJONELL HJELP	7
KJØP AV UTENLANSKE FILMER.....	7
OPPLÆRING OG INSPIRASJON.....	8
SPILLEFILMENE FRA SØR-AFRIKA	9
FILM KUN FOR NORGE?	9
EKSPEDISJONENE	9
EVALUERINGEN 1966.....	10
KONKLUSJON	11
UTBLIKK: MULIGHETER I DAG	11

INNLEDNING

Det er spennende å grave i NMS sin historie innenfor bruk av billedmediene i misjonens tjeneste. Og det som imponerer meg mest er hvor raske misjonærene var til å ta mediene i bruk. Ja det var ikke mange år etter at f.eks. fotografiet var oppfunnet at misjonærene skaffet seg kamera og begynte og fotografere. Lysbildeserier ble laget og brukt så tidlig som i slutten av forrige århundre. Det tok litt tid før film ble tatt i bruk men det var ikke fordi misjonærene ikke ønsket det men kanskje mest at film fort ble forbundet med synd i kristne kretser i Norge.

Da dette kun skal være en liten oppgave må jeg begrense den til filmarbeidet til NMS i perioden 1936 og til den store evalueringen som ble foretatt i 1966. Jeg velger også å begrense

den til det stoffet som er tilgjengelig i Konferansereferater fra de forskjellige feltene, og det som er samlet i NMS arkivmappe nr. 947. Gjennom det stoffet jeg her finner vil jeg prøve å trekke opp hovedlinjene i denne historien og få fram de viktigste hendelsene til enhver tid.

DEBATTEN FØR KRIGEN:

Film var etter hvert begynt å bli et kjent fenomen blant misjonærene. På Madagaskar hadde blant annet misjonsprest Høimyr skrevet til hovedstyret om ikke misjonen kunne skaffe feltene et filmopptagerapparat. Dette hadde hovedstyret avslått. Avslaget var ikke begrunnet i noe prinsipielt syn mot film men p.g.a " *..den nuværende daarlige økonomiske stilling som ikke tillater slike ekstravaganser.*"¹

Gunnar Andreas Meling som gjennom hele sitt virke så det som en viktig oppgave å bringe misjonsinformasjon hjem til misjonsvennene, hadde ved flere anledninger før han reiste ut som misjonær prøvd å få misjonsfolket til å akseptere film som et nyttig informasjonsmiddel til bruk i misjonen. Det var da blitt motargumentert med at "Levende bilder" var synd². Da han så fikk disse signalene fra hovedstyret om at de ikke lenger var prinsipielt mot film så han sitt snitt til å virkelig få tatt opp denne saken. Under misjonærmøtet i Farafangana i 1936 innledet han med følgende:

"Allerede første dag jeg satte foten paa Madagaskars jord og sted.....og sterkere siden da jeg fikk reise gjennom landet fra stasjon til stasjon og over alt fikk se misjonsarbeidets rike frukt, brente dette ønsket inn i mig: Om dog misjonsvennene med egne øine kunde faa se det jeg nu ser. Der er vel heller ingen misjonær som ikke er blitt grepet av det samme ved givne leiligheter. - Men noe annet enn en uopnaelig drømmerii har det ikke vært.

Og misjonsvennene hjemme: Hvor ofte er de ikke i tanken her ute, lever med så godt de kan tross avstanden som skiller. Hvor ofte drømmer ikke den begeistrede misjonsungdomen sig hit ut og har i sitt innerste hjerte en lengsel efter dog aa faa se hvad misjonæren ser.- Men ogsaa for dem er det et uopnaelig drømmeri.

Med pennen kan landet og livet her ute skildres, og det med held, men selv om jeg leste misjonsblader aar efter aar og slukte misjonsbøker i mengde fikk jeg dog ikke det fullkomne billede av arbeidet før jeg selv blev øienvidne. Gode fotografier kan undertiden gjøre. det bedre enn lange beretninger, og godt er det at vaare misjonsblader nu har aapent syn og aapne spalter for dem.- Men naar der nu er en illustrasjonsmaate som er hundre ganger mer effektiv enn de spredte fotografier, hvorfor har man da saa lenge nølt med aa ta den i misjonens tjeneste ?"³

Foruten å stille kristenfolket i Norge " ansikt til ansikt med hedenskapet" ville en "forberedt og heldig opptatt film paa en overbevisende maate klargjøre for uinteresserte og skeptisk innstillede mennesker hedningemisjonens nødvendighet." Videre foreslo Meling at film kunne bli brukt i utdanning av nye misjonærer, parallelt med bøkene. Sist men ikke minst så han for seg at "filmen vil aapne veien for misjonens sendebud til steder hvor det ikke er helt almindelig at han ferdes. Jeg nevner bare vaare høiskoler". Konferansen sa seg enig med innlederen i at tiden var inne til å ta i bruk film i misjonens tjeneste, men tok ikke noen konkrete beslutninger da de ville høre hva hovedstyret og de øvrige felter hadde å si til saken.⁴

¹ NMS Arkiv; Konferansereferat. Madagaskar Øst 1936. Sak nr. 5, s 26.

² Fra en samtale jeg hadde med Meling i 1991 hvor han fortalte om denne motviljen mot film til bruk i NMS.

³ NMS Arkiv; Konf.ref. Mad.Øst 1936. Sak nr. 5 s. 29.

⁴ NMS Arkiv; Konf.ref. Mad.Øst 1936. Sak nr. 5 s.30-33.

Året etter, altså 1937, ble saken tatt opp på konferansene i Hunan (Kina) ved misjonsprest Kolnes, i Zululand (Natalprovinns i Sør-Afrika) ved misjonsprest Solberg, i Sudan (Kamerun) ved misjonsprest Fløttum og på de tre feltene på Madagaskar. Konferansene sluttet seg til at det var på høy tid at misjonen tok i bruk film i sitt arbeid. Kun noen få misjonærer var fortsatt prinsipielt mot dette⁵. Filmsaken ble derfor videre drøftet og det tre hovedspørsmål som gikk igjen var:

1. *Filmens størrelse*: Meling hadde sikkert i uvitenhet over andre alternativer, foreslått 35mm som et egnet filmformat. Dette hadde både Solberg, Kolnes og Fløttum tatt opp hvorpå de foreslo at 16mm var en mer egnet filmstørrelse. Hovedstyret sluttet seg til dette forslaget
2. *Angående utgiftene*. Det ble diskutert hvor vidt misjonen skulle skaffe filmkamera og film, eller som Fløttum foreslo: at kamera skulle holdes av den enkelte misjonær og at misjonen kjøpte de ferdige filmene til en pris som var med å dekke misjonærens utgifter. Hovedstyret bestemte at apparatene skulle anskaffes på misjonens regning.
3. *Hvem skal oppta filmen?* Spørsmålet om hvor vidt det var misjonærene selv eller om det var profesjonelle filmfotografer som skulle ha hovedansvaret for filmingen ble drøftet. Meling kom med flere praktiske løsninger i sitt innlegg. Hovedstyret i NMS konkluderte med følgende; " *Vi aksepterer forslaget fra Østmadagaskar-konferansen 1937 om at for hver misjonsmark får en av de hjemmeverende misjonærer i oppdrag ved kyndig hjelp og så langt det er mulig å erverve seg nødvendig kunnskap og øvelse i å oppta film. Videre overlater vi til hver misjonsmark å ordne sig som den finner best, med f.eks. en arbeidskomite/filmkomite.*"⁶

Det som til nå hadde kommet fram i denne saken hadde skapt et engasjement på flere hold. Flere misjonærer klarte på egenhånd å skaffe seg et filmkamera. På Øst Madagaskar kjøpte Meling seg et privat kamera som han begynte å filme med⁷. Samtidig sendte misjonen ut et kamera som Johan Jørgensen fikk ansvaret for å bruke⁸. Misjonærene i Kina valgte Kolnes til å være filmmisjonær, og kamera ble bestilt via Hong Kong⁹. Komiteer ble valgt og de skulle bestemme hva som skulle filmes. Et av de viktigste målene var å skaffe film fra de fleste misjonsmarkene til NMS sitt 100-års jubileum (1942).¹⁰

Men det var ikke bare på misjonsmarken at denne saken hadde skapt engasjement. Sjømannsmisjonen hadde brukt film i flere år og folk hadde etter hvert fått øynene opp for at filmen var et virkelig godt medium.¹¹ Etter hvert var utviklingen kommet så langt at man i tillegg kunne få tatt opp lydfilm, noe som gjorde at inntrykkene ble enda mer spennende og nære.

HVA MED EN FILMEKSPEDISJON ?

Også profesjonelle innenfor film i Norge tente på saken. Da Vest Madagaskar misjonær Andréson var på hjemme opphold mottok han et brev fra filmoptager, hr. Lyder Selvig, Oslo, hvorpå han tilbyr seg å være med og lage film for misjonen. Det som Selvig

⁵ NMS Arkiv; Konf.ref. fra alle NMS feltene 1937. Sak "Film i misjonens tjeneste".

⁶ NMS Arkiv; Svar fra hovedstyret til samtlige marker eks; Mad. Innland sak nr. 13 s. 15-16.

⁷ NMS Arkiv; Konf.ref. Mad.Øst 1939. Sak nr 9 s.59.

⁸ NMS Arkiv; Konf.ref. Mad.Innl. 1939. Sak nr 45 s154.

⁹ NMS Arkiv; Konf.ref. Hunanfeltet 1939. Sak nr 11 s 184.

¹⁰ NMS Arkiv; Konf.ref. Mad.Innl. 1937. Sak nr 13 s 64.

¹¹ NMS Arkiv; Konf.ref. Mad.Øst. 1936. Sak nr 5 s 32.

skriver er meget gjennomtenkt og vel begrunnet. Misjonen burde sende ut et film team som skulle ta opp film fra de forskjellige feltene. Han hadde god erfaring fra film og kunne derfor komme med realistiske budsjetter. Men selv om de budsjettene virket store mente han at disse summene ville betale seg tilbake flere ganger. Han foreslo at noe av overskuddet burde gå til produksjon av nye misjonsfilmer..... :*" Naar filmekspedisjonene er avsluttet og filmene ferdig fra fotografens haand begynner fremvisningen av disse filmer her i Norge med en officiell aapningsforestilling i f.eks. Universitetets Aula eller Misjonshuset. Og saa vil filmene gaa sin seiersgang over Norge. Her er jo noget helt nytt og interessant - I alle fall saa lenge ingen annen og lignende organisasjon kommer oss i forkjøpet. Men fremvisningen av disse filmer er saalangt fra begrenset til vaart land. Vaare naboland: Sverige, Danmark og Finland vil sikkert motta filmene med like stor begeistring.Disse friske og kraftige pust fra misjonsmarken - den kamp som misjonærene kjemper der ute - deres slit og vanskeligheter, men ogsaa de store seirer og resultater - alt dette gjenspeilt på det hvite lerret - vil sikkert rive publikum med og appellere slik til deres offervilje og godgjørenhet at det vil resultere i stadig nye bidrag fra folk som kanskje tidligere aldrig har viet misjonen en tanke. Bortsett fra de store inntekter har saken en etisk side. Filmene i seg selv har et vel saa stort misjonsarbeid aa utføre. Disse misjonsfilmer vil nemlig bryte sig vei inn i de kretser av vaart folk som er likegyldig eller kanskje endog motstandere av den kristne religion - og bringer disse i kontakt med misjonssaken..... Her er i sannhet nye veier og nye store muligheter for N.M.S."*¹² Dette brevet ble lest opp på misjonærkonferansen på Vest Madagaskar 1938 og ble mottatt med stor begeistring. Flere så også betydningen av å sende ut egne ekspedisjoner bestående av fagfolk. (Jeg har dessverre ikke funnet noe som forteller hva som skjedde med denne saken, men regner med at det ikke ble noe av.)

KRIGEN

Filmarbeidet kom vel ikke skikkelig i gang før krigen brøt ut. Og de spredte forsøk med filming fikk ikke den rette oppfølgingen så det ble ikke produsert noe særlig som ble vist. Nå var vel heller ikke misjonsfolket like klar for film alle steder, selv om ledelsen hadde bestemt seg for å ta dette hjelpemiddelet i bruk. Men det ser ut som om disse krigsårene var med på å forandre misjonsfolkets holdninger slik at film ble mer akseptert etter krigen.¹³

I mange av landene hvor misjonærene arbeidet var det mer eller mindre fred under krigen. Men da inntektene fra Norge ble stoppet så var det lite ressurser til overs. Filmarbeidet ble derfor liggende nede også ute.¹⁴

ETTER KRIGEN: PLANER OM EGEN FILMSENTRAL

Etter krigen skulle mye skje i misjonsarbeidet . Et av de tiltakene misjonen prioriterte høyest var å få hjem de misjonærene som på grunn av krigen hadde vært flere år utover sin periode. Da det var vanskelig å få hjemtransport til misjonærene gikk misjonen til anskaffelse av et fly; " Ansgar" Da flyet kom inn for landing for første gang på Madagaskar sto Meling på flyplassen og filmet¹⁵. Han hadde nå fått innvilget hjemme opphold og var på

¹² NMS Arkiv; Konf.ref. Mad.Vest 1938. Sak nr 4 s 39-43.

¹³ Fra min samtale med Meling 1991.

¹⁴ NMS Arkiv Box 947,5; Skriv fra Meling datert 17-2-47, hvor han orienterer om filmsaken.

¹⁵ NMS Arkiv Box 947,5; Skriv fra Meling datert 17-2-47.

vei til ny stilling innenfor litteraturavdelingen. I kraft av sin stilling begynte han også å arbeide for at NMS skulle få seg en egen filmsentral som kunne drive arbeid med film- og lysbildeplanlegging.

En annen som var i full gang med å filme det som skjedde i hjemmearbeidet var Haga. Meling og Haga fikk i oppgave av Landsstyret å ta seg av koordineringen av filmarbeidet inntil det var skaffet en person som kunne gå inn i dette arbeidet på heltid. Haga hadde faktisk tatt ganske masse film, bl.a. av misjonsflyet "Ansgars" avreiser og ankomst. De begynte derfor å planlegge en historisk film om misjonsflyet. Flere hadde interessert seg for å lage film om misjonsflyet og en av dem som alt hadde satt sammen en liten filmreportasje av flyets ankomst til Fornebu var pastor Jan Dalland¹⁶. Han vil vi komme tilbake til siden.

Ellers var filmaktivitetene på misjonsfeltene i full gang. Fløttum ville prøve å få tatt opp så mye film som mulig fra Sudanfeltet (Kamerun) som han skulle ta med til Norge i løpet av våren 1947. Tillitsmann Endresen kunne melde at den amerikansk presbyterianske misjonen i Sudan holdt på med filmplaner fra feltet. De hadde sendt ut en filmspesialist og en fullt utstyrt filmbil til opptak av en større film. Fra Zululand kunne misjonærene melde at arkitekt Frølich, en god venn av misjonærene der ute, hadde lovet å ta opp en stor Zulufilm. På Madagaskar var det fortsatt Johan Jørgensen som sto for filmingen. Men da det var stor misjonærmangel på den tiden fikk han liten tid til den slags arbeid. Det var likevel blitt satt sammen en film fra Madagaskar som Jørgensen og Meling hadde arbeidet sammen om, og den gjorde fortsatt stor nytte. For China vedkommende var filmingen overlatt til Kolnes som håpet på å få ferdig en filmreportasje fra dette feltet før han reiste hjem¹⁷.

FILMSENTRALEN

Det var ikke helt enkelt å finne en passende mann til stillingen som filmsekretær. Helst skulle en finne en som var profesjonell, men samtidig måtte vedkommende være en troende som delte misjonens engasjement og mål. Den personen som var "mest habile og innenfor våre rekker" var pastor Jan Dalland. Han var levende interessert i film, hadde god teft, og hadde ellers vist seg som en dyktig amatør på området¹⁸.

De første to årene av sitt arbeid måtte filmsekretær Dalland holde til i Oslo da det ikke var verken bolig og kontorplass ved hovedadministrasjonen i Stavanger. Men ved å være i Oslo fikk han anledning til å følge med på det som skjedde innenfor film her i landet, da det for det meste foregikk i hovedstaden¹⁹.

Dalland fikk mange ting å sette seg inn i den første tiden. Han måtte få en oversikt over det arbeidet som var i gang på misjonsmarkene. Samtidig var det viktig å sette seg i kontakt med filmskapere både i inn- og utland. Da hans nærmest overordnede, hjemmeseekretær Bjarne O. Weider, satt i Stavanger, var kommunikasjonen nokså tungvint. Misjonsvennene var etter hvert blitt utålmodig på mer film samtidig som det tok tid å få filmer fra misjonsmarkene. Som et lite plaster på såret ble det produsert noen lysbilde serier til bruk på misjonsmøtene. På toppen av dette ble Dalland syk og måtte dermed permitteres fra arbeidet en tid, noe som førte til enda noen forsinkelser. "Men", som Dalland selv skriver, *"på den annen side har den tiden som er gått klarnet mange spørsmål og gitt oss god tid til orientering. Vi har nå gode kontakter i inn og utland blant misjonærer, filmfolk, tekniske*

¹⁶ NMS Arkiv Box 947,5; Skriv fra Meling datert 17-2-47.

¹⁷ NMS Arkiv Box 947,5; Skriv fra Meling datert 17-2-47.

¹⁸ NMS Arkiv Box 947,5; Skriv fra Meling datert 17-2-47.

¹⁹ NMS Arkiv Box 947,5; Skriv fra Meling datert 17-2-47.

eksperter og andre folk i filmbransjen. Alt dette har bidradd til å gjøre oss klar til en offensiv på dette område."²⁰

BRUK AV PROFESJONELL HJELP

Utpå våren 1948 skulle filmmann Per A. Krussnad til Østen i forbindelse med et oppdrag han hadde for Wilhelm Wilhelmsens Rederi, og i den forbindelse tok han kontakt med NMS og tilbød seg å lage noe fra feltet i Hunan. Kontrakten ble undertegnet²¹ og misjonærene på feltet ble bedt om å sette ned en komite som skulle forberede oppholdet. Det ble knyttet store forventninger til denne "film eksperten" som skulle komme, og en plan som omfattet bilder fra natur, folkeliv, og innblikk i forskjellige sider ved arbeidet, ble forberedt²². Men så kom beskjednen gjennom Per A. Krussands far at sønnen var blitt nektet å reise inn i China på grunn av de urolighetene som var i landet. Ja de hadde truet med å ta fra ham alt utstyret dersom han reiste. Dalland skriver;" ... *Men like fullt er det trist for filmarbeidet vårt. Jeg hadde satt store forventninger til nye filmer, som vi så sårt trenger. Men det er ikke noe å gjøre ved dette. Krussand er på vei til USA. nå.*²³" Dalland hadde håpet at Krussand kunne ta turen innom Sudan i på hjemveien men det ble det ikke noe av. Krussand produserte likevel en liten reisefilm fra Chinas vestkyst som ble brukt.²⁴

KJØP AV UTENLANSKE FILMER

Behovet for film ble stadig større og Dalland oppfordrer til stadighet at NMS måtte sette inn ekstra innsats dersom det skulle lykkes å få noe fra feltene som de arbeidet i²⁵. Dalland og Weider besluttet at de skulle gå til anskaffelse av filmer som var produsert av andre misjoner som arbeidet på de samme feltene som NMS. Det første tilbudet kom fra en presbyteriansk misjon i Amerika som hadde laget en film om en spedalsk gutt og hans møte med Misjonssykehuset i Kamerun.²⁶ Filmen ble bestilt usett slik at den kunne komme misjonsfolket til nytte snarest mulig. Sudan-misjonær Fløttum som nå var kommet tilbake til Norge, fikk som oppgave å reise rundt med filmen som etter hvert viste seg å være en stor suksess. Bare på ett realskole møte i Trondheim samlet misjonsprest Fløttum ca. 1000 unge mennesker om misjonens sak. Det gjorde at pressen ble oppmerksom på saken, og omtalte misjonsarbeidet i meget velvillige ordelag.²⁷ "The Healing Of M'vondo" ble senere kjøpt i flere eksemplarer både i farge og svart/hvitt.

På grunn av suksessen med M'vondo filmen ble det besluttet at det skulle bestilles flere filmer fra utlandet som kunne være med å supplere de få filmene som NMS hadde. Spillefilm med et skikkelig budskap skulle prioriteres framfor reisefilmer. Fra Sverige fikk en

²⁰ NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra Jan Dalland (JD) til Bjarne O. Weider (BOW) 30-10-48.

²¹ NMS Arkiv Box 947,3; Kontrakt mellom NMS og Krussand, Oslo 12-12-47.

²² NMS Arkiv; Konf.ref. Hunan 1948. Sak nr 23, s 105.

²³ NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra JD til BOW 21-5-48.

²⁴ NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra JD til BOW 30-10-48.

²⁵ NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra JD til BOW 30-10-48.

²⁶ NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra JD til BOW 30-10-48. Dvs det finnes et dok.som omhandler dette valg.

²⁷ NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra JD til BOW 30-10-48.

filmen "Jeg er med eder" og i England ble det sett etter egnede filmer. Misjonsprest Bjarne Nome ble spurt om å se etter noen filmer fra Madagaskar da han var i Frankrike i 1949²⁸ og boktrykker S.Jørgensen fikk i oppgave å undersøke hva slags aktuelle filmer som fantes i Amerika, siden han nå var på reise der borte.²⁹ Det samme oppdraget fikk pastor Sigurd Lunde da han var på tur til USA i 1951.³⁰

Film-beholdningen økte betraktelig i årene som fulgte. Noen tall fra 1950 viser at NMS distribuerte 1 selvproduserte og 6 innkjøpte filmer fra Afrika, en reportasjefilm i fire deler + en Fransk film fra Madagaskar, 4 kjøpte filmer fra Kina i tillegg til Per A. Krussands reisefilm fra Zues til Østen og til slutt to egenproduserte filmer fra hjemmearbeidet. Året etter, altså 1951, hadde NMS kjøpt inn 10 nye filmer fra Afrika og 4 nye fra Kina, en ny fra Madagaskar, to filmer fra Japan, 3 filmer fra andre land og i tillegg 3 nye fra hjemmearbeidet. Slik fortsatte beholdningen å øke i årene framover og i 1960 distribuerte NMS over 70 filmer.³¹ I tillegg ble det gjennom filmsentralen produsert mange lysbildeserier.

Nå kan det kanskje ut i fra disse tallene se ut som misjonsfolket var umettelige på film, og at de slukte alt som ble presentert dem på det hvite lerretet. Men det var stadig røster som minte om at "*film ikke måtte fortrenge Guds ord*" (O.L.Gjønnes 20/12-51). Og i et brev fra Weider til Dalland skrev han; "*Med hensyn til M'vondo filmen så er det endel Madagaskar-misjonærer som uttaler sin forundring over at denne gutten ble helbredet fra sin sykdom. Filmen gir altså inntrykk av at spedalskheten nokså lett lar seg helbrede. Det er jo ikke tilfelle. Sykdommen kan stagnere for noen år, men så bryter den ut igjen. Jeg undres på om kretsene burde få kjennskap til dette.*"³² Dalland brant for at film ikke skal være et underholdningsmiddel men at de som brukte film måtte; "*dyktiggjøres personlig, så vi utnytter film og lysbilder på den rette måten, ikke bare som et lettvindt trekkplaster, men som et åndelig kampmiddel.*"³³

OPPLÆRING OG INSPIRASJON.

Et problem som tidlig meldte seg når film ble tatt i bruk, var mangel på teknisk kunnskap blant de som skulle ta opp filmene og blant de som viste dem. I et samarbeid med de andre nordiske landene ble det derfor besluttet å holde et filmkurs. Meningen var at de skulle utdanne nye filmoptagere og samtidig styrke kunnskapen hos de som allerede drev med film. Danmark fikk i oppdrag å arrangere det første kurset da de der hadde kommet langt innen film, noe som bla. kunne være med på å gjøre kurset billig. Det ble bestemt at Dalland og misjonsprest Munthe skulle representere NMS på kurset.³⁴ Det ble holdt flere kurs i årenes løp og på begynnelsen av 60-tallet gikk også foto/film inn som et av fagene på Misjonsskolen i Stavanger.³⁵

Gjennom dette samarbeidet kom det også fram at der burde bli utgitt et lite skriv / blad som kunne være en ressurs for filminteresserte misjonærer. Dalland tok på seg ansvaret

²⁸ NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra BOW til JD 17-2-49.

²⁹ NMS Arkiv Box 947, ;

³⁰ NMS Arkiv Box 947 ; Brev fra JD til Kretssekretæt og barn- og ungdomsarb. 20-1-51

³¹ NMS Arkiv Box 947, ; Mappen med oversikt over NMS's film og lysbildekataloger.

³² NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra BOW til JD 17-2-49.

³³ NMS Arkiv Box 947,5; Brev fra JD til Kretssekretærer i mai 1948.

³⁴ NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra JD til BOW 18-12-52.

³⁵ NMS Arkiv ; Bladet FOCUS nr 5 side 5. Utgitt 1955.

å gi ut dette bladet og slik ble "FOCUS" til i 1953.³⁶ Bladet tok for seg interessante artikler om hvordan skrive filmmanus, filming, lyssetting, lydopptak og mange andre ting. Her kunne folk dele sine erfaringer samt spørre om ting de lurte på. Abonentene ble løpende orientert om hva som foregikk innenfor misjonsfilmverdenen og for filmmisjonærene i misjonslandene var FOCUS nok en kjærkommen inspirasjonskilde. Bladet ble utgitt til 1964.³⁷

SPILLEFILMENE FRA SØR-AFRIKA

I Zululand tok det litt tid før det ble noe sving på filmingen. Noe skyldtes uhell, som feks. at film sendt til Sør-Afrika havnet på Madagaskar og ble brukt der.³⁸ Men hovedproblemet var å finne folk som kunne ta på seg den oppgaven.³⁹ Etter hvert ble sønn til misjonsprest Solberg, tegneren Olav Solberg, satt på saken. Sammen med arkitekt Gunnar Frølich, som forøvrig var en velutstyrt og dyktig filmfotograf, produserte han filmen; GÅ DERFOR UT. Denne filmen kom til Norge i 1953 og fikk en god mottakelse og også en god pressedekning.⁴⁰ Men det skulle vise seg at det skulle komme noe mer godt fra disse to. Allerede like etter at den første filmen var ferdig begynte planene av nye filmer. "DER MEDISINMANNEN RÅR" het filmen som ble ferdig i 1956⁴¹, og denne filmen skulle vise seg å bli den største suksessen som NMS produserte selv. Foruten at den ble veldig godt mottatt her i Norge, fikk den også flere internasjonale priser. Filmene ble også utgitt i en engelsk versjon.

FILM KUN FOR NORGE?

Tanken om at misjonen også burde gjøre noe for å produsere lysbildeserier og muligens film spesielt til bruk på misjonsmarken, ser ikke ut til å ha fått noe særlig praktiske følger så langt. Denne oppgaven ser ut til å ha blitt lagt fullt og helt på de enkelte felts filmkomiteer, som på sin side hadde nok hyre med å skaffe materiale for hjemmearbeidet. Et av unntakene er filmkomiteen i Japan som helt fra første stund arbeidet med disse to oppgavene parallelt. I 1958 søkte komiteen om å få utvide komiteen med et japansk medlem.⁴² Samme år kom det også forespørsel fra filmkomiteen på Madagaskar om fremviser utstyr til bruk der ute. Det var da i første rekke snakk om lysbildefremvisere.⁴³

EKSPEDISJONENE

³⁶ NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra JD til BOW 8-4-52.

³⁷ NMS Arkiv ; siste FOCUS var nr 14 ig kom ut i mars 1963.

³⁸ NMS Arkiv ; Konf.ref fra Zululand (Sør-Afrika) 1950 Sak nr 12 s 46.

³⁹ NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra JD til BOW , 8-4-52.

⁴⁰ NMS Arkiv Box 947,4; Brev fra JD til BOW , 6-10-53.

⁴¹ NMS Arkiv Box 947,1; Avskrift av brev av 9-11-56 til forretningsføreren, fra Ella Marie Normann.

⁴² NMS Arkiv ; Konf.ref. Japan 1958.

⁴³ NMS Arkiv ; Konf.ref. Madagaskar 1958. Sak nr 22 s.108.

På slutten av 50-tallet ble det etter hvert snakk om ikke det var på tide at NMS sendte ut egne film ekspedisjoner til sine felt. Man ble da nødt til å satse en del penger men det ville sikkert tjene seg inn igjen ved visning av filmene. Samtidig ville dette være en fin anledning til også å skaffe autentiske lydopptak, og mengder med bilder skulle bli tatt. Forslaget fikk gjennomslag i Landsrådet og Kamerun ble valgt som et prøve land da det var dette landet som var nærmest Norge.

24. februar 1960 dro så Jan Dalland sammen med fotograf Olaf A.Ellingsen til Kamerun.⁴⁴

I de to månedene ekspedisjonen varte ble det tatt opp et par spillefilmer, foruten masse lysbilder og svart / hvitt fotografier. "Sinda" het en av filmene og den ble laget etter et manus som misjonær Solveig Bjøru hadde skrevet til en manuskonkurranse arrangert gjennom bladet Fokus. Ekspedisjonen var ikke bare vellykket i den forstand at det ble innhentet masse godt billedstoff, men filmene ble veldig godt mottatt, og de utgiftene man hadde hatt ble dekket opptil flere ganger. Hele ekspedisjonen kom på ca 48000,- nkr, men bare gjennom de foredragene Ellingsen holdt i forskjellige fora, ble det samlet inn mer enn 55000,- og filmene var med å spille inn over 150000,- nkr til sammen. Men igjen var det ikke de økonomiske fordelene som var viktigst. Viktigst var den interessen og misjonsgløden disse filmene hadde skapt langt utover NMS sine kretser. I 1962 ble det begynt å planlegge en ny ekspedisjon som skulle dra til Østen.⁴⁵

Dalland sluttet som filmsekretær i løpet av våren 1962 og noen måneder etter døde han. Det ble Mikael Strandenæs som overtok etter Dalland. Han hadde arbeidet på filmsentralen sammen med Dalland siden 1959.⁴⁶

10. September 1963 dro så Østene ekspedisjonen til Japan. Den besto av Olav A.Ellingsen, Fritjof Sandnes og Ottar Birkeli. Det meste av tiden ble brukt til filming på denne misjonsmarken. Det stoffet de samlet ble mer av et reportasjepreg i motsetning til spillefilmene fra Kamerun. Det kan også virke som om de fra Norge opplevde mer av kulturforskjellene og språk problemene på kroppen, noe som førte til litt samarbeidsvansker med den lokale filmkomiteen. Men det gikk mer enn greit og 16. oktober satte ekspedisjonen kurs mot Taiwan, mette av inntrykk fra Japan. Her ble det ikke tatt opp noe film. Ekspedisjonen reiste hovedsaklig rundt mer eller mindre anonymt og tok fotografier. Etter 9 dager satte de kursen videre til Hong Kong. " *Ekspedisjonen befant seg i et kok av Østerlandsk materialistisk mangfoldighet og Vesterlandsk sivilisasjon av tekniske topp kvaliteter. Men om ekspedisjonen med noen lettelse bokstavelig talt fløy sin veg, så skal den ikke fortenkes i det. Inntrykksmette, film slitne og fullstendig døgnvill landet medlemmene på Sola 2. oktober om aftenen, behørig og glad mottatt av ventende kjære og kjente.*"⁴⁷

EVALUERINGEN 1966

NMS hadde brukt *film i misjonens tjeneste* i snart 20 år og film ble skaffet på forskjellige måter til bruk i hjemmearbeidet. Man hadde prøvet alt fra å la misjonærene mer eller mindre selv bestemme sine filmer, til å sende ut profesjonelle folk og ekspedisjoner. Filmer var blitt kjøpt inn fra utlandet og etter hvert var misjonsfolket blitt ganske vant med å se "levende bilder". I løpet av de siste årene var det blitt mer og mer vanlig med fjernsyn. Dette var med på å øke forventningene til filmenes kvalitet og innhold. Utifra statistikker kunne man se at noen filmer nesten ikke ble brukt mens det fortsatt var stor etterspørsel etter

⁴⁴ NMS Arkiv Box 947,6; Rapport om NMS's film ekspedisjon til Kamerun 24-2-60 til 25-4-60.

⁴⁵ NMS Arkiv Box 947,6; Referat fra filmkomiteens møte 13-4-62.

⁴⁶ NMS Arkiv Box 947,6; Referat fra ekstraordinært møte 24-1-62.

⁴⁷ NMS Arkiv Box 947, ; Rapport fra Østen ekspedisjonen 1963.

andre filmer. På bakgrunn av denne situasjonen foretok filmsentralen i 1966 en større undersøkelse blant de som brukte film i sitt arbeid:

Etter at de fikk inn de forskjellige svar fra kretsene kunne de trekke følgende konklusjon; *"Bruken av film synes å gå tilbake i kretsens arbeid. Samtidig kommer gjennomgående flere til filmmøter enn vanlige møter. Filmarbeidet har med tanke på fremtiden stor betydning med hensyn til opplysning og kunnskapsformidling. Det presiseres betydningen av god kvalitet. Det viser seg at handlingsfilmer som f.eks. Sinda er blitt best mottatt. Reportasjefilmer har sin betydning som opplysning om misjonsarbeidet, men det har vanskeligere for å slå an blandt publikum. En filmtype som den nye Østen-filmen, Kansai, fenger ikke. Innkjøpte filmer med engelsk kommentar teksten til norsk kan virke fremmedartede og lite engasjerende. Ofte foretrekkes lysbilder for film, fordi dette virker roligere for eldre mennesker og er mer engasjerende for arbeideren og mer behagelig i foreningsvirksomhet."*⁴⁸

Filmkomiteens vurdering; *"Filmsentralen har gjennom mange år gjort banebrytende arbeid. Den har skaffet verdifulle filmer og lysbilder som har vært til stor hjelp i hjemmearbeidet. Det nybrottsarbeid som Det Norske Misjonsselskaps lysbilde- og filmsentral har utført, har bidratt til å høyne standarden i film og lysbildearbeidet som gjøres i kristen regi. Komiteen mener at arbeidet er så viktig at den økonomiske side ved driften må underordnes betydningen som arbeidet har innenfor den ramme som Landsstyret til enhver tid finner forsvarlig..... Filmarbeidet har i de siste år merket en voldsom konkurranse med TV. Det viser seg således vanskeligere å samle folk nå enn før..... Vår filmsentral må legge sterkere vekt på å finne fram til filmer som slår godt an, og dermed blir mer effektiv."*⁴⁹

KONKLUSJON

Jeg har forsøkt å gi en kort oversikt over de viktigste hendelsene i de 30 første årene av Misjonsselskapets mangfoldige filmhistorie. Gjennom hele denne perioden har vi sett at målet med filmarbeidet har vært å bringe misjonsmarken nærmere misjonsfolket i Norge, til kunnskap om land og folk, og til et engasjement for misjonens sak.

Vi har sett at selv med knappe ressurser ble filmarbeidet drevet fram, og veldig mange fikk et levende møte med misjonen pga dette.

Vår kritiske bemerkning er at NMS gjorde lite for at filmarbeidet skulle kunne komme de enkelte misjonslandene til nytte som et formidlingsredskap.

UTBLIKK: MULIGHETER I DAG

Filmsentralen er i dag lagt under NMS sin Media-avdeling. Utviklingen innen film har gått veldig fort. Dersom Filmsentralen skulle ha drevet med film i dag, med de kvalitetskrav og ressurser det nødvendigvis måtte medføre, måtte det ha vært utskilt som et eget profesjonelt filmselskap. Dette ser ikke ut til å være aktuelt. Men det finnes andre billedmedier som kunne være like nyttige som film var den gangen. Da tenker jeg spesielt på Video, som sammenlignet med film er et billig og lett medium. Kanskje vi skulle tenke på hva slags muligheter som ligger i videoen, ta lærdom av de erfaringer som ble gjort med film, men samtidig ha samme mål som det våre "fedre" hadde: Å gi kunnskap og skape

⁴⁸ NMS Arkiv Box 947, ; Sammendrag av undersøkelsen av filmarbeidet.

⁴⁹ NMS Arkiv Box 947, ; Sammendrag av undersøkelsen av filmarbeidet.

engasjement. Kanskje det er på tide å tenke litt friskt på dette området igjen, la misjonsfeltene få videokamera og enkelt redigeringsutstyr og dermed bli pålagt å skape programmer som kunne være med "å bringe misjonsmarken nærmere".

Hva med bruk av video ute på feltene? Selv i et fattig land som Madagaskar har utviklingen kommet så langt at det kunne ha vært aktuelt. Skal kirke og misjon bare se på utviklingen innen media og kommunikasjon der ute uten å være med å påvirke den?!

TIL SLUTT noen ord fra Meling i Farafangana 1936:

*"...over alt hvor jeg fikk se misjonsarbeidets rike frukt, brente dette ønsket inn i mig: Om dog misjonsvennene med egne øine kunde faa se det jeg nu ser."*⁵⁰

LITTERATURLISTE:

NMS ARKIV: Konferansereferater fra de enkelte felter årene 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1946, 1947, 1951, 1957, 1958.

NMS ARKIV: Arkivmappe nr 947.

NMS ARKIV: Samling av bladet FOKUS fra nr1 1953-nr14 1962.

⁵⁰ NMS Arkiv; Konferansereferat. Madagaskar Øst 1936. Sak nr. 5, s 26.